

Finanční matematika

Jednoduché úročení

Silvie Zlatošová

2024

Obsah

- 1 Význam úrokové míry
- 2 Časové principy při výpočtu úroku
- 3 Budoucí hodnota při jednoduchém úročení
- 4 Současná hodnota při jednoduchém úročení
- 5 Porovnání hodnoty peněz v různých časových okamžicích
- 6 Mimořádné splátky
- 7 Průměrný den splatnosti
- 8 Net present value (NPV)

Obsah

- 1 Význam úrokové míry
- 2 Časové principy při výpočtu úroku
- 3 Budoucí hodnota při jednoduchém úročení
- 4 Současná hodnota při jednoduchém úročení
- 5 Porovnání hodnoty peněz v různých časových okamžicích
- 6 Mimořádné splátky
- 7 Průměrný den splatnosti
- 8 Net present value (NPV)

Motivace

- Jako **úrok** označujeme cenu vypůjčených peněz. Díky úroku dochází k navyšování hodnoty peněz v průběhu času.
- Vlivem působení **inflace** se hodnota peněz postupně snižuje. Aby tomu lidé zabránili a vliv inflace co nejvíce omezili, investují své peníze nebo je alespoň ukládají v bance, kde očekávají úrok.
- Každá transakce, u které zvážíme peníze a čas, musí zahrnovat **časovou hodnotu peněz**.

Motivace

- Abychom mohli porovnat různé typy investic, je potřeba porovnat hodnotu investic ve **stejném časovém okamžiku**.
- K tomu je nutné uvažovat posun po časové ose buď dopředu (**budoucí hodnota**) nebo dozadu (**minulá hodnota**).
- Nejjednodušší princip pro srovnání časové hodnoty se nazývá **jednoduché úročení**.

Základní pojmy

- Peněžní obnos, který je vypůjčený nebo investovaný, budeme označovat jako **jistinu**.
- Poplatek nebo cena za jistinu se nazývá **úrok**. Další označení dle druhu investice může být dividenda, kupón, ...
- Cena jistiny bývá obvykle vyjádřena v procentech za dané časové období. Toto vyjádření označujeme jako **úrokovou míru**.
- Důležitým údajem je také **období** na které je jistina poskytnuta.
- Jestliže je **úrok počítán pouze z výše jistiny a je účtovaný až na konci období**, na které byla jistina poskytnuta, pak mluvíme o **jednoduchém úročení**.

Výpočet úroku

Vzorec pro výpočet výše úroku podle principu jednoduchého úročení je následující:

$$I = Pit, \quad (1)$$

kde

- I je úrok,
- P je jistina,
- i je roční úroková míra (per annum, p.a.)
- t čas uvedený v letech.

Využití

- **Jednoduché úročení** se využívá hlavně u produktů splatných do jednoho roku. Jsou to např. spotřebitelské úvěry, směnky, dluhopisy nebo úvěry na kreditních kartách.
- Dlouhodobé produkty (splatnost je delší než jeden rok) jako hypotéky, spořicí účty, atd. využívají obvykle složitější princip úročení nazývaný **složené úročení**.

Příklad

Uvažujme půjčku 8 000 Kč s úrokem ve výši 7% p.a., která bude splacena za 6 měsíců. Jaká bude výše úroku budeme-li uvažovat jednoduché úročení?

Příklad

Jestliže je výše úroku z půjčky 9 500 Kč na 9 měsíců 427,5 Kč, jaká je úroková míra půjčky?

Příklad

Jak dlouho musíme investovat 4 000 Kč, abychom vydělali 350 Kč, víme-li, že úroková míra je 7% p.a. Uvažujme jednoduché úročení.

Obsah

- 1 Význam úrokové míry
- 2 Časové principy při výpočtu úroku**
- 3 Budoucí hodnota při jednoduchém úročení
- 4 Současná hodnota při jednoduchém úročení
- 5 Porovnání hodnoty peněz v různých časových okamžicích
- 6 Mimořádné splátky
- 7 Průměrný den splatnosti
- 8 Net present value (NPV)

- Ve většině případů není časové období, za které se úrok počítá, určeno v měsících.
- Obvykle je známé datum počátku kontraktu a datum splatnosti, které nemusí připadnout na stejný den v nějakém budoucím měsíci.
- K určení délky období ve dnech využíváme pořadová čísla dní v roce. Jedná se tedy o pořadí od 1 do 366.
- Běžně se využívají dva přístupy:
  - **přesný čas** (exact time) a
  - **aproximativní přístup**.

Přesný čas

- Princip **přesného času** počítá každý den trvání půjčky kromě prvního.
- Je to proto, že pořadí dne sjednání půjčky se odečte od pořadí dne splatnosti půjčky.
- Např. začíná-li kontrakt 1. ledna a den splatnosti připadá na 10. ledna, pak období půjčky počítáme jako

$$10 - 1 = 9.$$

Pak je úrok počítán za 9 dní.

Aproximativní přístup

- **Aproximativní** přístup počítá s tím, že každý měsíc má 30 dní.
- Počet měsíců tedy vynásobíme 30 a přičteme zbývající dny, které přesahují 30 denní bloky.
- Např. začíná-li kontrakt 1. ledna a končí 20. února, pak období půjčky počítáme jako

$$1 \cdot 30 + 19 = 49.$$

Příklad

Uvažujme princip přesného času a vypočtěte délku období úpisu sjednaného 11. února 2022, který byl splatný 31. července 2022.

Příklad

Určete délku období, dle metody přesného času, od 1. prosince 2021 do 15. března 2022.

Délka roku

- Pro výpočet úroku je pak potřeba převést počet dní na roky.
- K tomu se využívají dva přístupy:
  - **Ordinární výpočet úroku** (ordinary interest), který uvažuje 360 dní v roce a
  - **Exaktní výpočet úroku** (exact interest), který uvažuje 365 resp. 366 dní v roce.

Příklad

Vypočtěte jednoduchý úrok z částky 12 000 Kč na 65 dní při úrokové sazbě 7% p.a. Uvažujte

- a) ordinární úrok,
- b) exaktní úrok.

Příklad

Vypočtěte jednoduchý úrok z částky 2 500 Kč vypůjčené 30. června 2021 a splatné 2. listopadu 2021 s úrokovou sazbou 9,5% p.a. Uvažujte princip přesného času a ordinárního úroku.

Příklad

Antonín si uložil na spořicí účet s úrokovou sazbou 4,25% p.a. částku 5 680 Kč. Úrok je na účet připisován čtvrtletně. Pokud by došlo k výběru peněz před uplynutím celého úrokovacího období (čtvrt roku), pak nebude úrok za dané období připsán. Pokud Antonín potřebuje 4 550 Kč 45 dní před koncem úrokovacího období, vyplatí se mu vybrat peníze ze svého spořicího účtu nebo si má raději vzít půjčku z kreditní karty, kde je úroková sazba 18% p.a.?

- Máme tedy dva typy určování časového období a dva přístupy k určení délky roku při výpočtu úroku.
- Pokud tyto možnosti nakombinujeme, dostáváme čtyři způsoby výpočtu úroku:
  - **Přesný čas a ordinární úrok** - využíváno nejčastěji bankami, proto se označuje jako **bankovní pravidlo**;
  - **Přesný čas a exaktní úrok** - využíváno na kreditních kartách;
  - **Aproximativní čas a ordinární úrok** - čas je dán v měsících nebo letech
  - **Aproximativní čas a exaktní úrok** - téměř se nevyužívá.

Obsah

- 1 Význam úrokové míry
- 2 Časové principy při výpočtu úroku
- 3 Budoucí hodnota při jednoduchém úročení**
- 4 Současná hodnota při jednoduchém úročení
- 5 Porovnání hodnoty peněz v různých časových okamžicích
- 6 Mimořádné splátky
- 7 Průměrný den splatnosti
- 8 Net present value (NPV)

- Výrazem **budoucí hodnota (S)** označujeme hodnotu peněz v nějakém budoucím okamžiku, kdy dochází ke zohlednění připsování úroků.
- Jedná se tedy o součet jistiny a úroků.
- Můžeme odvodit vzorec pro výpočet budoucí hodnoty:

$$\begin{aligned} S &= P + I \\ &= P + Pit \\ &= P(1 + it). \end{aligned}$$

Tedy budoucí hodnotu peněz při jednoduchém úročení určíme jako:

$$S = P(1 + it) \quad (2)$$

Příklad

Kolik si vybereme z účtu, jestliže jsme uložili 1 680 Kč dne 20. 4. při úrokové sazbě 7,5% p.a. a vybírat budeme 30. 10. téhož roku? Pro výpočet úroku využijte bankovní pravidlo.

Příklad

Uvažujme spořicí účet s úrokem 9,2%. 1. ledna bylo na účtu 3 582,38 Kč. 4. března bylo na účet vloženo 250 Kč a 28. dubna 375 Kč. Kolik peněz bylo na účtu 30. června, pokud uvažujeme jednoduché úročení a bankovní pravidlo?

Obsah

- 1 Význam úrokové míry
- 2 Časové principy při výpočtu úroku
- 3 Budoucí hodnota při jednoduchém úročení
- 4 Současná hodnota při jednoduchém úročení**
- 5 Porovnání hodnoty peněz v různých časových okamžicích
- 6 Mimořádné splátky
- 7 Průměrný den splatnosti
- 8 Net present value (NPV)

- Uvažujme obligaci u které je nám známá její hodnota v den splatnosti (budoucí hodnota) a výše úrokové míry.
- Abychom byli schopni určit cenu, za kterou by obligace měla být prodávána dnes, potřebujeme určit její **současnou hodnotu P**.
- Můžeme tedy odvodit vzorec:

$$\begin{aligned}S &= P(1 + it) \\ \frac{S}{1 + it} &= \frac{P(1 + it)}{1 + it} \\ \frac{S}{1 + it} &= P\end{aligned}$$

- Současnou hodnotu tedy určíme jako

$$P = \frac{S}{1 + it} \quad (3)$$

Příklad

Najděte současnou hodnotu obligace, jestliže její cena v den splatnosti bude 1 600 Kč, datum splatnosti je za 15 měsíců a úroková míra je 7%.

Příklad

Jestliže máte možnost uložit peníze s úrokovou sazbou 7,25%, je výhodnější zaplatit dnes 580 Kč nebo za 9 měsíců 600 Kč?

Diskontování úpisu

- U půjček s jednoduchým úrokem může dojít k přeprodání třetí straně.
- Ta koupí kontrakt obvykle za nižší cenu než je cena v době splatnosti.
- Proces se nazývá **diskontování úpisu**.
- Chceme najít současnou hodnotu úpisu s použitím úrokové míry, kterou požaduje třetí strana.
- Nový vlastník pak dostane původně domluvenou hodnotu v čase splatnosti.
- **Výpočet obvykle probíhá ve dvou krocích**, kdy nejdříve zjistíme cenu úpisu v čase splatnosti (budoucí hodnotu). Poté najdeme současnou hodnotu, kdy využijeme úrokovou sazbu, kterou požaduje nový vlastník, a budoucí hodnotu úpisu.

Příklad

Najděte hodnotu úpisu na částku 8 000 Kč s úrokem 9,25% splatného za 18 měsíců, jestliže byl 5 měsíců před splatností diskontován se sazbou 8%.

Obsah

- 1 Význam úrokové míry
- 2 Časové principy při výpočtu úroku
- 3 Budoucí hodnota při jednoduchém úročení
- 4 Současná hodnota při jednoduchém úročení
- 5 Porovnání hodnoty peněz v různých časových okamžicích**
- 6 Mimořádné splátky
- 7 Průměrný den splatnosti
- 8 Net present value (NPV)

Zlaté pravidlo financí: Peníze není možné sčítat nebo porovnávat, pokud nejsou oceněny ke stejnému časovému okamžiku.

Příklad

Na základě smlouvy může zákazník zaplatit za zboží 2 000 Kč okamžitě a následně provede dvě splátky, první po 6 měsících, kdy zaplatí 3 000 Kč, a druhou po 9 měsících, kdy zaplatí 4 000 Kč. Úroková sazba je 12%. Jaká by byla cena zboží, pokud by ho zaplatil okamžitě celé? (Je nutné vypočítat současnou hodnotu všech splátek).

Příklad

Uvažujme úvěr ve výši 4 500 Kč sjednaný 2. října, který má být splacen dvěma stejně vysokými splátkami v následujícím roce. První splátka má proběhnout 15. února a druhá splátka pak 15. dubna. Úroková míra je ve výši 7,5%. Určete výši těchto splátek. Uvažujte bankovní pravidlo pro výpočet výše úroku.

Příklad

Uvažujme osobu, která emitovala dvě obligace. Jedna je splatná za 3 měsíce v hodnotě 8 250 Kč a druhá je splatná za 15 měsíců v hodnotě 12 480 Kč. Úroková míra je ve výši 5,5%. Jaká bude hodnota těchto závazků za 9 měsíců?

Obsah

- 1 Význam úrokové míry
- 2 Časové principy při výpočtu úroku
- 3 Budoucí hodnota při jednoduchém úročení
- 4 Současná hodnota při jednoduchém úročení
- 5 Porovnání hodnoty peněz v různých časových okamžicích
- 6 Mimořádné splátky**
- 7 Průměrný den splatnosti
- 8 Net present value (NPV)

- V případě úvěrů úročených jednoduchým úrokováním musí být **v den splatnosti** splacena **jistina a úrok z jistiny**.
- Některé úvěrové produkty ale umožňují klientovi **mimořádné splátky**, kdy dochází ke splacení části úvěru k dřívějšímu datu.
- Jsou známé dva přístupy k výpočtu zůstatku dluhu v případě mimořádných splátek u jednoduchého úročení:
  - **Kupecké pravidlo** - spíše historický význam, téměř se již nevyužívá. Uvažuje zůstatek dluhu v den splatnosti jako součet budoucích hodnot jistiny (ta je záporná) a splátek (kladné).
  - **US (United states) pravidlo** - bývá využíváno v případě kreditních karet, pokud nedochází k navyšování dluhu. K datu, kdy je učiněna mimořádná splátka je vyčíslen celý dluh i s úroky a od této sumy je splátka odečtena. Poté uvažujeme novou dlužnou částku, ze které je počítán úrok.

Příklad

Uvažujme jednoduché úrokování. Klient si vzal půjčku ve výši 5 000 Kč, která je splatná za 15 měsíců při úrokové míře 9% p.a. Učinil dvě mimořádné splátky, jednu ve výši 1 200 Kč po 4 měsících a druhou ve výši 950 Kč po 9 měsících. Určete výši dluhu v den jeho splatnosti. Využijte Kupecké pravidlo i pravidlo US.

Obsah

- 1 Význam úrokové míry
- 2 Časové principy při výpočtu úroku
- 3 Budoucí hodnota při jednoduchém úročení
- 4 Současná hodnota při jednoduchém úročení
- 5 Porovnání hodnoty peněz v různých časových okamžicích
- 6 Mimořádné splátky
- 7 Průměrný den splatnosti**
- 8 Net present value (NPV)

- Uvažujme situaci, kdy máme **dluh splatit několika splátkami** v budoucnosti. U těchto splátek známe jejich **výši a čas**, kdy mají být provedeny.
- **Stejný dluh** je ale možné **splatit jednou splátkou** která bude odpovídat **součtu výše uvedených splátek**. Pro tuto splátku ale musíme **určit čas**, kdy má být provedena.
- Hledaný termín, kdy se hodnota jediné splátky rovná součtu původních splátek, se nazývá **průměrný den splatnosti**.
- Budeme ho označovat $\bar{t}$ a obvykle bývá vyjádřeno jako počet dnů od současnosti.

Příklad

Dluh má být umořen dvěma splátkami. Obě mají být ve výši 1 800 Kč a jsou splatné za 45 dní a za 90 dní. Úroková míra je 7% p.a. Najděte termín, kdy by stejný dluh byl umořen jednou splátkou ve výši 3 590 Kč.

Příklad

Developer má nasmlouvanou práci za 15 000 Kč za 35 dní, 21 000 Kč za 45 dní a za 30 000 Kč za 75 dní. Uvažujme úrokovou sazbu 5,5%. Najděte průměrné datum splatnosti, kdy by nasmlouvaná práce mohla být uhrazena jedinou splátkou.

Zobecnění

- Celou situaci můžeme **zobecnit**.
- Budeme **předpokládat**, že **výše jediné splátky se rovná výši součtu původních splátek**, pak datum $\bar{t}$ bude předcházet datu poslední splátky.
- **Označme:**
  - P_1 výše první splátky v čase t_1 ;
  - P_2 výše druhé splátky v čase t_2 ;
  - $\vdots$
  - P_n výše n-té splátky v čase t_n ;
  - P výše jediné ekvivalentní splátky v čase $\bar{t}$.
- **Platí:** $P = P_1 + P_2 + \dots + P_n$.

- **Předpokládejme**, že $\bar{t}$ bude datum, ke kterému budeme počítat časovou hodnotu peněz a i bude úroková míra za jednotku času. Tím nám vypadne 360 z jmenovatele zlomku vyjadřujícího délku času.
- Pak můžeme vyjádřit hodnotu splátek jako:

$$P [1 + i(\bar{t} - \bar{t})] = P_1 [1 + i(\bar{t} - t_1)] + \dots + P_n [1 + i(\bar{t} - t_n)] .$$

- A odtud vyjádříme **průměrný den splatnosti** jako

$$\bar{t} = \frac{P_1 t_1 + P_2 t_2 + \dots + P_n t_n}{P} . \quad (4)$$

Příklad

Uvažujme osobu, která musí uhradit 5 závazků: 3 200 Kč za 30 dní, 2 400 Kč za 48 dní, 5 000 Kč za 60 dní, 4 500 Kč za 90 dní a 7 000 Kč za 118 dní. Určete průměrný čas splatnosti, kdy mohou být všechny závazky ve výši 22 100 Kč uhrazeny najednou.

Obsah

- 1 Význam úrokové míry
- 2 Časové principy při výpočtu úroku
- 3 Budoucí hodnota při jednoduchém úročení
- 4 Současná hodnota při jednoduchém úročení
- 5 Porovnání hodnoty peněz v různých časových okamžicích
- 6 Mimořádné splátky
- 7 Průměrný den splatnosti
- 8 Net present value (NPV)**

- V situaci, kdy společnost investuje do zboží nebo majetku, je potřeba ověřit, jakou budou mít tyto výdaje **míru návratnosti**.
- Jedním ze způsobů, jak porovnat náklady a očekávaný výnos, je nalezení **net present value (NPV)**.
- NPV určuje rozdíl mezi náklady a výnosy, kdy porovnáváme současnou hodnotu těchto veličin.
- Míra výnosnosti se pro tyto účely nazývá **náklady na kapitál** a obecně koresponduje s cíli a požadavky na investice.

Postup výpočtu NPV

- Ukážeme si zjednodušený postup, kdy jsou všechny budoucí výnosy přeneseny do současnosti za předpokladu vybrané míry výnosnosti.
- Poté jsou porovnány se současnou hodnotou investic.
- V rovnici pro NPV budou mít výnosy kladné znaménko a výdaje záporné znaménko.
- Jestliže výsledná NPV bude kladná, pak budou naplněny cíle společnosti na investici a společnost bude mít vyšší než očekávaný výnos.

Příklad

Určete NPV investice 25 000 Kč při očekávané míře výnosnosti 14 % ročně, jestliže investice vynesou 14 000 Kč za 9 měsíců a dalších 15 000 Kč za 14 měsíců.